

RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY Z ZUS PODLEGAJĄCE KOORDYNACJI WSPÓLNOTOWEJ

Osoby pracujące i podlegające ubezpieczeniom społecznym w Polsce, w razie utraty zdolności do zarobkowania, mogą nabyć prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, o ile spełnią warunki określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹. Warunki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS oraz zasady obliczania jej wysokości zostały omówione w odrębnej ulotce informacyjnej, pt. *Renta z tytułu niezdolności do pracy*, która jest dostępna w każdej jednostce Zakładu.

Osoby, które utraciły zdolność zarobkowania, a które swego czasu pracowały lub mieszkały (lub też nadal mieszkają) nie tylko w Polsce, lecz także za granicą w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub w Szwajcarii, mogą być objęte wspólnotową koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

Unijne przepisy o koordynacji dotyczą osób migrujących zarobkowo w obrębie państw członkowskich (patrz: s. 2). Celem tych przepisów jest m.in. ułatwienie wymienionym osobom nabycia uprawnień do rent i emerytur oraz pobierania świadczeń z państw członkowskich.

Do kogo skierowana jest ulotka?

Niniejsza ulotka przeznaczona jest dla **osób, które skorzystały z prawa do swobodnego przemieszczania się w obrębie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii** i które:

- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i ubiegają się o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych wyłącznie w Polsce,

¹ Dziennik Ustaw nr 39 z 2004 r., poz. 353 z późniejszymi zmianami.

- ubiegają się o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych w Polsce oraz za granicą w innych państwach członkowskich,
- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i chciałyby otrzymywać przysługującą im rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS w państwie zamieszkania.

Informacje zamieszczone w tej ulotce nie odnoszą się do rent z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, ponieważ koordynacja tych świadczeń oparta jest na innych zasadach.

W których państwach obowiązuje wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego?

Wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego obowiązuje w **państwach członkowskich Unii Europejskiej**, którymi są: Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania oraz Włochy.

Dla celów koordynacji za państwa członkowskie uznaje się również **kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego** nienależące do Unii Europejskiej: Islandię, Liechtenstein i Norwegię, a także **Szwajcarię**. Na państwa te rozciągnięto obowiązywanie wspólnotowych przepisów o koordynacji.

Wymienione wyżej państwa nazywane są dalej „państwami członkowskimi”.

Kto korzysta ze wspólnotowej koordynacji w zakresie rent z tytułu niezdolności do pracy?

Ze wspólnotowej koordynacji w zakresie rent z tytułu niezdolności do pracy korzystają:

- **obywatele** państw członkowskich (w tym obywatele polscy),
- **uchodźcy, bezpaństwowcy** (czyli osoby niemające obywatelstwa żadnego z państw) oraz **obywatele państw trzecich**, tj. państw niebędących państwami członkowskimi, o ile zamieszkują na terytorium któregoś państwa członkowskiego (koordynacją nie są jednak objęci

obywatele państw trzech zamieszkali w Danii, Islandii, Liechtensteinie, Norwegii lub w Szwajcarii).

Regulacje z zakresu koordynacji dotyczą osób, które podlegały ubezpieczeniom społecznym w państwach członkowskich, wykonując szeroko rozumianą aktywność zawodową – w szczególności jako pracownicy, osoby prowadzące działalność na własny rachunek, osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych – lub na podstawie innych tytułów do ubezpieczeń społecznych.

Równe traktowanie

Zgodnie z zasadą równego traktowania osoba korzystająca ze wspólnotowej koordynacji powinna być traktowana w każdym państwie członkowskim tak samo jak obywatele tego państwa – zarówno wtedy, gdy ubiega się o rentę z tytułu niezdolności do pracy w tym państwie, jak i w trakcie pobierania już nabytego świadczenia.

Zabroniona jest więc np. dyskryminacja obywatela polskiego przy ubieganiu się o świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w Wielkiej Brytanii, Francji, czy Szwecji.

Renta z tytułu niezdolności do pracy dla osób posiadających okresy ubezpieczenia w Polsce oraz w innych państwach członkowskich

► Ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w każdym z państw członkowskich, w którym osoba była ubezpieczona

Unia Europejska nie ustanowiła dotychczas jednego ponadpaństwowego systemu zapewniającego renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa). Każde państwo członkowskie samodzielnie decyduje, komu i po spełnieniu jakich warunków zapewnia rentę w razie wystąpienia niezdolności do pracy (inwalidztwa).

Osoba, która pracowała i podlegała ubezpieczeniom w Polsce oraz w innych państwach członkowskich, rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) **może uzyskać zarówno z Polski, jak i z każdego**

innego państwa członkowskiego, w którym była ubezpieczona, o ile spełnia warunki wymagane w tych państwach.

Jeśli więc o rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) ubiega się osoba posiadająca okresy pracy (ubezpieczenia) w Polsce oraz w innych państwach członkowskich, np. w Holandii, Grecji i Norwegii, jej uprawnienia do renty ustalają równoległe instytucje ubezpieczeniowe każdego z tych państw.

Możliwa jest więc taka sytuacja, w której osoba zainteresowana spełnia wymagane warunki w kilku państwach członkowskich, których ustawodawstwu podlegała, i pobiera renty z kilku państw.

► **Uwzględnianie zagranicznych okresów ubezpieczenia**

Bywa, że osoba zainteresowana uzyskaniem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w jednym państwie członkowskim nie posiada okresu ubezpieczenia (zamieszkania) wymaganego do uzyskania tego świadczenia. Wówczas, aby można było przyznać rentę, uwzględnia się (dolicza, sumuje) również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte we wszystkich innych państwach członkowskich.

Jeśli zatem np. 40-letnia osoba ubiegająca się o rentę z ZUS nie ma 5-letniego okresu ubezpieczenia w Polsce (składkowego i nieskładkowego) wymaganego do uzyskania tej renty zgodnie z polskimi przepisami, ZUS bierze pod uwagę (sumuje) również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte przez nią w innych państwach członkowskich (np. w Austrii, Niemczech, czy Irlandii) i sprawdza, czy po doliczeniu okresów zagranicznych osoba ta spełnia warunki do przyznania jej renty w Polsce.

Należy pamiętać, że zagraniczne okresy zamieszkania mogą zostać uwzględnione przez ZUS tylko wtedy, gdy prawo państwa, w którym dana osoba przeżyła takie okresy, uzależnia przyznanie renty z tytułu inwalidztwa od okresu zamieszkania na terytorium tego państwa (tak jest np. w Danii, czy Szwecji).

► **Uwzględnianie niezdolności do pracy zaistniałej w czasie zagranicznych okresów ubezpieczenia**

Może się okazać, że osoba podejmująca pracę w różnych państwach członkowskich nie może uzyskać renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w jednym z nich, bowiem stała się niezdolna

do pracy w czasie pracy (ubezpieczenia) w innym państwie niż to, którego instytucja ustala prawo do renty. W takim przypadku przepisy unijne nakazują uwzględnić przy ustalaniu prawa do renty z ZUS również niezdolność do pracy zaistniałą podczas zagranicznego okresu ubezpieczenia w innym państwie członkowskim. Oznacza to, że przy ustalaniu prawa do renty wymagany warunek powstania niezdolności do pracy w okresie ubezpieczenia w Polsce, lub w innych okresach wymienionych w ustawie, lub też w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, zostanie spełniony, jeżeli niezdolność do pracy powstała w okresie ubezpieczenia za granicą w innym państwie członkowskim (np. we Francji) lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresów ubezpieczenia w tym państwie.

► **Proporcjonalne obliczenie renty
ustalanej z uwzględnieniem
zagranicznych okresów ubezpieczenia**

Jeżeli do uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) w danym państwie członkowskim konieczne jest uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych przez daną osobę w innych państwach członkowskich, to wysokość renty oblicza się w następujący sposób:

- w pierwszej kolejności instytucja państwa ustalającego rentę oblicza teoretyczną (pełną) kwotę renty, jaka przysługiwałaby danej osobie, gdyby wszystkie jej okresy ubezpieczenia (zamieszkania) zostały przebyte w państwie ustalającym świadczenie,
- następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, instytucja ta oblicza rzeczywistą (częściową) kwotę renty, odpowiadającą stosunkowi okresów ubezpieczenia przebytych w państwie ustalającym świadczenie do sumy okresów ubezpieczenia przebytych we wszystkich branych pod uwagę państwach członkowskich.

Tak obliczona kwota renty proporcjonalnej stanowi kwotę świadczenia należną osobie zainteresowanej.

Jeżeli np. osobie zainteresowanej ZUS ustalił rentę z tytułu niezdolności do pracy na podstawie 3 lat okresów ubezpieczenia w Polsce oraz 2 lat okresów ubezpieczenia w Austrii, polska renta obliczona zostanie w następujący sposób:

- najpierw ZUS obliczy kwotę teoretyczną (pełną) renty, jaką osoba zainteresowana uzyskalaby, gdyby łączny okres ubezpieczenia wynoszący 5 lat (w Polsce oraz w Austrii) został przebyty w Polsce,

— następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, obliczy rzeczywistą (częściową) kwotę renty, odpowiadającą stosunkowi polskich okresów do sumy polskich i zagranicznych okresów ubezpieczenia; w tym przypadku będzie to $\frac{3}{5}$ kwoty teoretycznej, ponieważ osoba zainteresowana ma 3-letni okres ubezpieczenia w Polsce, natomiast 5-letni okres ubezpieczenia łącznie w Polsce i Austrii. W efekcie ZUS przyzna osobie zainteresowanej ustaloną w ten sposób proporcjonalną rentę z tytułu niezdolności do pracy.

► **Obliczanie renty ustalonej bez konieczności uwzględnienia zagranicznych okresów ubezpieczenia**

Jeżeli do uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (invalidztwa) w danym państwie członkowskim nie jest konieczne uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania), to wysokość renty obliczana jest wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych w państwie ustalającym rentę (renta krajowa), z pominięciem okresów zagranicznych przebytych w innych państwach członkowskich.

Jednakże oblicza się dodatkowo kwotę renty, jaka przysługiwałaby na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia (renta proporcjonalna). Gdyby okazało się, że byłaby ona wyższa od kwoty renty obliczonej wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych w państwie ustalającym rentę, to osobie zainteresowanej przyznawana jest renta proporcjonalna.

Jeżeli zatem np. ZUS przyzna rentę z tytułu niezdolności do pracy osobie posiadającej 10-letni okres ubezpieczenia w Polsce (wystarczający do nabycia prawa do renty), mającej jednak również 2-letni okres ubezpieczenia w Irlandii oraz 3-letni okres ubezpieczenia w Szwecji, to obliczy wysokość świadczenia w następujący sposób:

- z jednej strony obliczy rentę na podstawie wyłącznie polskiego okresu ubezpieczenia, wynoszącego 10 lat,
- z drugiej strony obliczy rentę proporcjonalną, na podstawie sumy okresów ubezpieczenia w Polsce, Irlandii i Szwecji, wynoszącej 15 lat, tj. najpierw obliczy teoretyczną kwotę renty na podstawie 15-letniego łącznego okresu ubezpieczenia w tych trzech państwach członkowskich, a następnie obliczy rentę w wysokości proporcjonalnej (w omawianym przypadku stanowi ona $\frac{10}{15}$ kwoty teoretycznej),
- następnie ZUS porówna kwoty obydwu świadczeń i przyzna osobie zainteresowanej to, które jest dla niej korzystniejsze.

► Okresy ubezpieczenia krótsze niż rok

Państwo członkowskie, w którym osoba przebyła okres ubezpieczenia krótszy niż rok, nie ustala tej osobie prawa do renty, jeżeli jego przepisy nie przewidują przyznawania renty z tytułu tak krótkiego okresu ubezpieczenia. Okres ten jednak nie przepada. W razie gdy rentę przyzna instytucja innego państwa członkowskiego, to właśnie ona będzie zobowiązana do uwzględnienia przy obliczaniu wysokości renty tego krótkiego okresu i wypłaty świadczenia za ten okres.

Jeśli więc np. osoba ubiegająca się o rentę, oprócz okresów pracy (ubezpieczenia) w Polsce, posiada także okres ubezpieczenia krótszy niż rok przebyty na Litwie, z tytułu którego na podstawie przepisów litewskich nie przysługuje renta, to ZUS, w razie przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy w Polsce, uwzględni przy obliczaniu jej wysokości także ten litewski okres ubezpieczenia, bez wyliczania kwoty proporcjonalnej renty.

► Pobieranie przez rencistę ZUS emerytur i rent zagranicznych

Pobieranie przez osobę, której ustalono prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, również emerytury lub renty z innego państwa członkowskiego, nie powoduje zmniejszenia ani zawieszenia renty z ZUS.

Renta z tytułu niezdolności do pracy dla osób zamieszkałych w innych niż Polska państwach członkowskich posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia

Osobie zainteresowanej uzyskaniem renty z tytułu niezdolności do pracy, która posiada wyłącznie okresy ubezpieczenia (pracy) w Polsce, a mieszka za granicą w innym państwie członkowskim, uprawnienia do renty ustala wyłącznie polska instytucja właściwa, czyli odpowiednio ZUS albo KRUS, albo jeden z organów emerytalno-rentowych tzw. służb mundurowych.

Osoba taka może uzyskać rentę w Polsce, jeśli spełnia warunki wymagane do nabycia tego świadczenia określone w polskich przepisach prawnych.

Ocena niezdolności do pracy dla celów rentowych

Ocena niezdolność do pracy, a także ustala jej stopień, datę powstania, trwałość lub przewidywany okres trwania oraz inne okoliczności związane z niezdolnością do pracy mające wpływ na prawo do renty, w formie orzeczenia, lekarz orzecznik ZUS (a w razie zgłoszenia sprzeciwu od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS – komisja lekarska ZUS). Orzeczenie wydaje lekarz orzecznik także wtedy, gdy osoba ubiegająca się o świadczenie mieszka na stałe w innym państwie członkowskim. W takich przypadkach lekarz orzecznik ZUS dokonuje oceny niezdolności do pracy na podstawie opinii lekarskiej sporządzonej przez odpowiednią instytucję (lekarza) w państwie zamieszkania osoby zainteresowanej lub na podstawie dokumentacji dostarczonej przez osobę ubiegającą się o rentę.

Podstawa wymiaru renty dla osób posiadających – oprócz polskich okresów – również zagraniczne okresy ubezpieczenia

Podstawę wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy – dla osoby posiadającej polskie okresy ubezpieczenia oraz okresy ubezpieczenia przebyte w innych państwach członkowskich – stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne), na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez osobę zainteresowaną z 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany złożył wniosek o rentę. Przy wyborze kolejnych 10 lat kalendarzowych nie uwzględnia się tych lat, w których zainteresowany przez cały rok był ubezpieczony za granicą w państwach członkowskich.

W przypadku osoby, która w ciągu 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym złożyła wniosek o rentę, nie była ubezpieczona w Polsce, podstawę wymiaru renty stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne), na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany przystąpił po raz pierwszy do ubezpieczenia za granicą w państwie członkowskim.

Na wniosek osoby zainteresowanej podstawę wymiaru renty stanowić może także przeciętna podstawa wymiaru składki, na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 20 lat kalendarzowych, przypadających przed rokiem złożenia wniosku o rentę, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym w Polsce.

Szczególne zasady ustalania rent wynikające z polsko-niemieckiej umowy z 1975 r.

W stosunkach polsko-niemieckich, obok przepisów wspólnotowych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, nadal jest stosowana polsko-niemiecka umowa z 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym.

Zgodnie z postanowieniami tej umowy, osobom, które przed 1 stycznia 1991 r. przebyły okresy ubezpieczenia również w drugim państwie i które po 31 grudnia 1990 r. nie przesiedliły się do drugiego państwa, świadczenia emerytalno-rentowe (w tym renty z tytułu niezdolności do pracy) ustala instytucja ubezpieczeń społecznych tylko jednego państwa, tj. państwa zamieszkania (odpowiednio Polski albo Niemiec). Przejmuje ona na siebie ciężar finansowania świadczeń za ww. okresy ubezpieczenia w drugim państwie.

Przesiedlenie się rencisty do drugiego państwa lub do jakiegokolwiek innego państwa po 31 grudnia 1990 r. powoduje, że rentę należy ustalić ponownie, tym razem w obu państwach: w Polsce i w Niemczech. W efekcie może dojść do ustalenia w każdym z tych państw prawa do renty na podstawie wyłącznie własnych okresów ubezpieczenia, albo na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia – w wysokości częściowej, odpowiadającej stosunkowi własnych okresów do sumy okresów ubezpieczenia w Polsce i w Niemczech.

Gdzie złożyć wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy?

Osoba posiadająca okresy ubezpieczenia (zamieszkania) w więcej niż jednym państwie członkowskim wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa) składa w instytucji ubezpieczeniowej **jednego państwa członkowskiego**.

Wniosek ten uruchamia automatycznie **równoczesne rozpatrywanie uprawnień** do rent we wszystkich państwach członkowskich,

w których osoba zainteresowana podlegała ubezpieczeniom, a data złożenia wniosku jest wiążąca dla instytucji wszystkich zainteresowanych państw członkowskich.

- Jeżeli osoba zainteresowana **mieszka w Polsce** oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i innych państwach członkowskich, wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy składa w polskiej instytucji ubezpieczeń społecznych, odpowiednio w ZUS, KRUS albo w organie emerytalno-rentowym tzw. służb mundurowych.
- Jeśli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i w innych państwach członkowskich, w tym w państwie zamieszkania, wniosek o rentę składa w instytucji ubezpieczeń społecznych odpowiedzialnej za renty w państwie, w którym mieszka.
- Jeżeli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim, w którym nie posiada okresów ubezpieczenia, oraz ma okresy ubezpieczenia w Polsce i w innych państwach członkowskich, wniosek o rentę składa w instytucji ubezpieczeń społecznych odpowiedzialnej za renty w państwie, w którym była ubezpieczona ostatnio. Wniosek może też złożyć za pośrednictwem instytucji ubezpieczeń społecznych państwa zamieszkania, ta zaś przekaże go do właściwej instytucji.
- Jeśli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim oraz posiada okresy ubezpieczenia wyłącznie w Polsce, wniosek o rentę składa w polskiej instytucji właściwej do rozpatrzenia wniosku o rentę w Polsce. Wniosek może też złożyć za pośrednictwem instytucji ubezpieczeń społecznych państwa zamieszkania, ta zaś przekaże go do odpowiedniej polskiej instytucji. Data złożenia wniosku w instytucji zagranicznej będzie w tym przypadku wiążąca dla instytucji polskiej.

Instytucja zagraniczna państwa członkowskiego, w której został złożony wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy, zobowiązana jest m.in. do skompletowania wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy przysługującej na podstawie polskich przepisów i przekazania go do właściwej instytucji w Polsce.

W przypadkach, gdy wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy powinien zostać rozpatrzony w Polsce, konieczne jest zidentyfikowanie tej polskiej instytucji, która jest właściwa w odniesieniu do określonej osoby zainteresowanej.

Wniosek o rentę **rozpatrywany jest przez ZUS**, jeżeli osoba zainteresowana była w Polsce **pracownikiem** lub **prowadziła pozarolniczą działalność na własny rachunek**.

Nie zawsze jednak wniosek rozpatruje ZUS. Nie jest on bowiem właściwy do rozpatrywania wniosków o rentę osób, które podlegały w Polsce systemowi ubezpieczenia społecznego rolników lub systemom zaopatrzeniowym tzw. służb mundurowych. Nie jest także właściwy do rozpatrywania wniosków o rentę sędziów i prokuratorów.

ZUS rozpatruje jednak wnioski o rentę z tytułu niezdolności do pracy:

- osób posiadających w Polsce okresy ubezpieczenia jako pracownicy lub osoby prowadzące pozarolniczą działalność na własny rachunek oraz jako rolnicy, jeżeli ostatnio przebyli w Polsce okres zatrudnienia lub prowadzili pozarolniczą działalność na własny rachunek,
- ubiegających się o rentę funkcjonariuszy tzw. służb mundurowych (to np. żołnierze zawodowi, funkcjonariusze Policji oraz Państwowej Straży Pożarnej), jeżeli ostatnio przebyli w Polsce okres zatrudnienia lub prowadzili działalność na własny rachunek.

W przypadku stwierdzenia, że rozpatrzenie konkretnego wniosku należy do właściwości ZUS, prawo do renty ustala jedna z sześciu terenowych jednostek organizacyjnych ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej, tj.:

- **Oddział Wojewódzki ZUS w Łodzi** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Zamenhofska 2, 90-431 Łódź, tel. +48 42 638 29 67) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte na Cyprze, Malcie, w Grecji, Hiszpanii, Portugalii lub we Włoszech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział ZUS w Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych I (ul. Węgierska 11, 33-300 Nowy Sącz, tel. +48 18 443 78 48, +48 18 443 54 46 wew. od 3302 do 3323) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Czechach lub na Słowacji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział ZUS w Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych II z siedzibą w Inspektoracie w Tarnowie (ul. Kościuszki 32, 33-100 Tarnów, tel. +48 14 622 05 85) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Austrii, Liechtensteinie, Słowenii, na Węgrzech

lub w Szwajcarii, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;

- **Oddział Wojewódzki ZUS w Opolu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Wrocławska 24, 45-701 Opole, tel. +48 77 451 15 12) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Niemczech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w Niemczech;
- **Oddział Wojewódzki ZUS w Szczecinie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Matejki 22, 70-530 Szczecin, tel. +48 91 459 65 24) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Danii, Estonii, Finlandii, Islandii, Norwegii, Szwecji, na Litwie lub Łotwie, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział Wojewódzki ZUS w Warszawie** – Centralne Biuro Obsługi Umów Międzynarodowych (ul. Kasprowicza 151, 01-949 Warszawa, tel. +48 22 569 36 04) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Belgii, Bułgarii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, Rumunii, Wielkiej Brytanii lub we Francji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw.

Osoba zamieszkała w Polsce wniosek o rentę może złożyć **bezpośrednio** we właściwej spośród wymienionych jednostek ZUS, albo też **za pośrednictwem najbliższej placówki ZUS w miejscu swojego zamieszkania**.

Jak sporządzić wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy kierowany do ZUS?

W przypadkach, w których wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy kierowany jest do ZUS (np. gdy osoba zainteresowana mieszka w Polsce), można go złożyć na formularzu ZUS Rp-1 (*Wniosek o emeryturę/rentę z tytułu niezdolności do pracy*), do którego należy dołączyć:

- formularz unijny E 207 PL (*Informacje dotyczące przebiegu ubezpieczenia osoby ubezpieczonej*) – wypełniony w punkcie 7 (tu powinna być podana informacja o okresach ubezpieczenia oraz zamiesz-

kania przebytych w poszczególnych państwach członkowskich) i czytelnie podpisany przez wnioskodawcę,

- dokumenty uzasadniające prawo do polskich świadczeń i obliczenie ich wysokości (m.in. legitymacje ubezpieczeniowe, świadectwa pracy, zaświadczenia ZUS Rp-7, wyciągi z aktów stanu cywilnego, odpowiednia dokumentacja medyczna),
- dokumenty, z których wynikają okresy ubezpieczenia (pracy, zamieszkania) w innych niż Polska państwach członkowskich, ewentualnie numery zagranicznego ubezpieczenia, nazwy i adresy pracodawców oraz inne informacje pozwalające zidentyfikować zagraniczne instytucje, w których wnioskodawca był ubezpieczony.

Składanie odwołań od decyzji ZUS w sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy przez osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich

Odwołania od decyzji ZUS w sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy składa się do właściwego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych za pośrednictwem tego organu rentowego ZUS, który wydał decyzję, w terminie miesiąca od dnia otrzymania tej decyzji.

Osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich mogą złożyć odwołanie od decyzji ZUS – w wyżej wymienionym terminie – także za pośrednictwem instytucji ubezpieczeń społecznych państwa zamieszkania. Instytucja ta prześle je do właściwej jednostki ZUS.

Przekazywanie przez ZUS renty z tytułu niezdolności do pracy osobie zamieszkałej za granicą w państwie członkowskim

Osoba uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS, która mieszka za granicą w państwie członkowskim, może otrzymywać swoje świadczenie (zgodnie z dyspozycją złożoną w ZUS):

- w Polsce (na rachunek bankowy rencisty lub do rąk osoby upoważnionej przez rencistę zamieszkałej w Polsce), albo
- w państwie zamieszkania (na zagraniczny rachunek bankowy rencisty).

Renta pobierana z ZUS przez osobę zamieszkałą w innym państwie członkowskim może być, na wniosek tej osoby, przekazywana (transferowana) przez ZUS do państwa, w którym ona mieszka. Wniosek

o przekazywanie renty do państwa zamieszkania można złożyć w tym oddziale ZUS, który przyznał lub dotychczas wypłacał świadczenie. W takim przypadku obsługę wypłaty renty przejmuje **jedna z sześciu terenowych jednostek organizacyjnych ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych, podlegających koordynacji wspólnotowej**. Wniosek o transfer można złożyć też bezpośrednio we właściwej, wyznaczonej jednostce ZUS.

Renta wypłacana jest co miesiąc w dniu ustalonym w decyzji ZUS jako termin płatności świadczeń. W przypadku, gdy kwota renty przekazywanej renciście za granicę do państwa członkowskiego jest niższa niż kwota najniższej polskiej emerytury, jej wypłata może odbywać się w terminach innych niż miesięczne (np. kwartalnie). Za dzień wypłaty renty przekazywanej za granicę uważa się dzień przekazania należności do banku.

Osobom zamieszkałym za granicą renta przekazywana jest – stosownie do przepisów podatkowych: bez pomniejszenia o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach brutto) albo po pomniejszeniu o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach netto) – w zależności od postanowień umów w sprawie unikania podwójnego opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, łączących Polskę z państwem zamieszkania danego rencisty.

Renciście ZUS zamieszkałemu w innym państwie członkowskim, któremu polski Narodowy Fundusz Zdrowia wystawia formularz E 121 PL, potwierdzający uprawnienia do korzystania ze świadczeń zdrowotnych w tym państwie na koszt NFZ, renta przekazywana jest po potrąceniu przez ZUS składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składka ta odprowadzana jest do NFZ.

Wpływ przychodów osiągniętych z tytułu działalności prowadzonej za granicą w państwach członkowskich na prawo i wysokość renty pobieranej z ZUS

Osoby pobierające rentę z tytułu niezdolności do pracy są zobowiązane do informowania ZUS o zarobkach i innych przychodach osiągniętych z tytułu działalności prowadzonej za granicą. Wysokość tych przychodów może mieć wpływ na kwotę przysługującej renty z ZUS. Jeżeli wysokość zagranicznych przychodów przekracza:

— 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce, ale nie więcej niż 130% miesięcznego wynagrodzenia – renta ulega zmniejszeniu,

— 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce – prawo do renty ulega zawieszeniu.

Obowiązki rencistów względem ZUS

Renciści mają obowiązek informować jednostkę ZUS wypłacającą rentę o każdej okoliczności, która ma wpływ na uprawnienia do tego świadczenia lub jego wypłatę. Do okoliczności tych należą w szczególności: zmiany danych personalnych (np. imienia, nazwiska) i adresowych, zmiana państwa zamieszkania, zmiana numeru rachunku bankowego, podjęcie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, osiąganie przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie renty (dotyczy to przychodu z działalności prowadzonej zarówno w Polsce, jak i za granicą).

Osoby pobierające rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS są zobowiązane – na żądanie organu rentowego – do potwierdzania własnoręcznym podpisem istnienia dalszego prawa do pobierania tego świadczenia. Jednostka ZUS wypłacająca rentę osobom zamieszkałym za granicą przesyła okresowo swoim świadczeniobiorcom formularz *Poświadczenie życia i zamieszkania*, prosząc o jego wypełnienie i odesłanie do ZUS.

Formularz ten powinien zostać własnoręcznie podpisany przez rencistę, a w przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających lub utrudniających złożenie własnoręcznego podpisu – przez osobę sprawującą nad nim opiekę. Własnoręczne złożenie podpisu przez daną osobę powinno zostać potwierdzone przez właściwy urząd lub osobę do tego upoważnioną w państwie zamieszkania wymienionych osób albo przez osobę upoważnioną w polskiej placówce dyplomatycznej lub konsularnej.

Gdzie można uzyskać więcej informacji?

Niniejsza ulotka ma charakter ogólny. Więcej informacji można uzyskać w:

- najbliższej terenowej jednostce organizacyjnej ZUS,
- serwisie internetowym: **www.zus.pl**,
- terenowych jednostkach organizacyjnych ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej,

— Departamencie Rent Zagranicznych, wykonującym w Centrali ZUS zadania instytucji łącznikowej w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji, współpracującym z zagranicznymi instytucjami łącznikowymi państw członkowskich (ul. Senatorska 10, 00-082 Warszawa, tel.: +48 22 826 05 53, e-mail: drz@zus.pl).

Podstawowe unijne akty prawne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 149 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 74 z 27 marca 1972 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo (Dz. Urz. WE L 124 z 20 maja 2003 r.).

Warszawa, styczeń 2008 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Departament Rent Zagranicznych)
00-082 Warszawa, ul. Senatorska 10
Skład: Poligrafia ZUS w Warszawie. Zam. 3591/2007.
Druk: Wydz. Poligr. ZUS w Szczecinie. Nakł. 2500 egz. Zam. nr 94/08.